

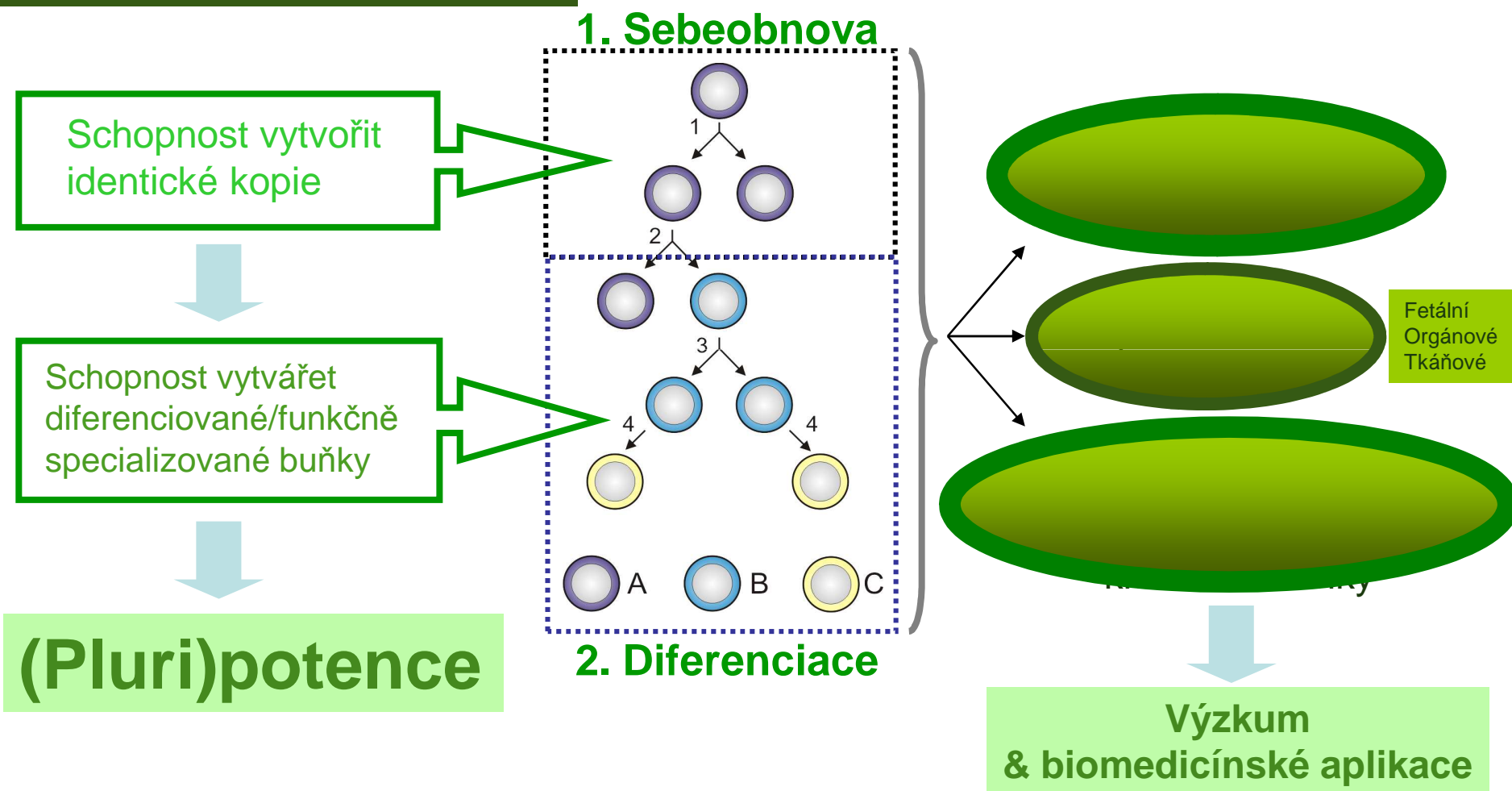
Co víme o kmenových buňkách?

Vyjmenujte nejméně tři zásadní rozdíly mezi embryonálními kmenovými buňkami a tzv. dospělými kmenovými buňkami. □

Kmenové buňky: Kriteria a definice

Buňky, které mají dvě základní vlastnosti::

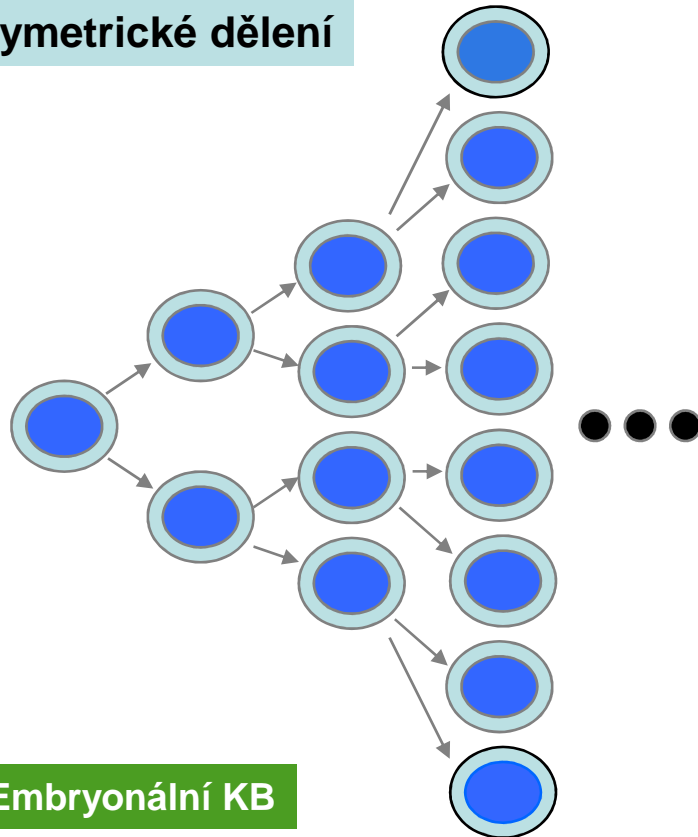

(Pluri)potentní kmenové buňky regenerují tkáně a orgány a jsou množitelné *in vitro*

Mechanismus sebeobnovy kmenových buněk (KB)

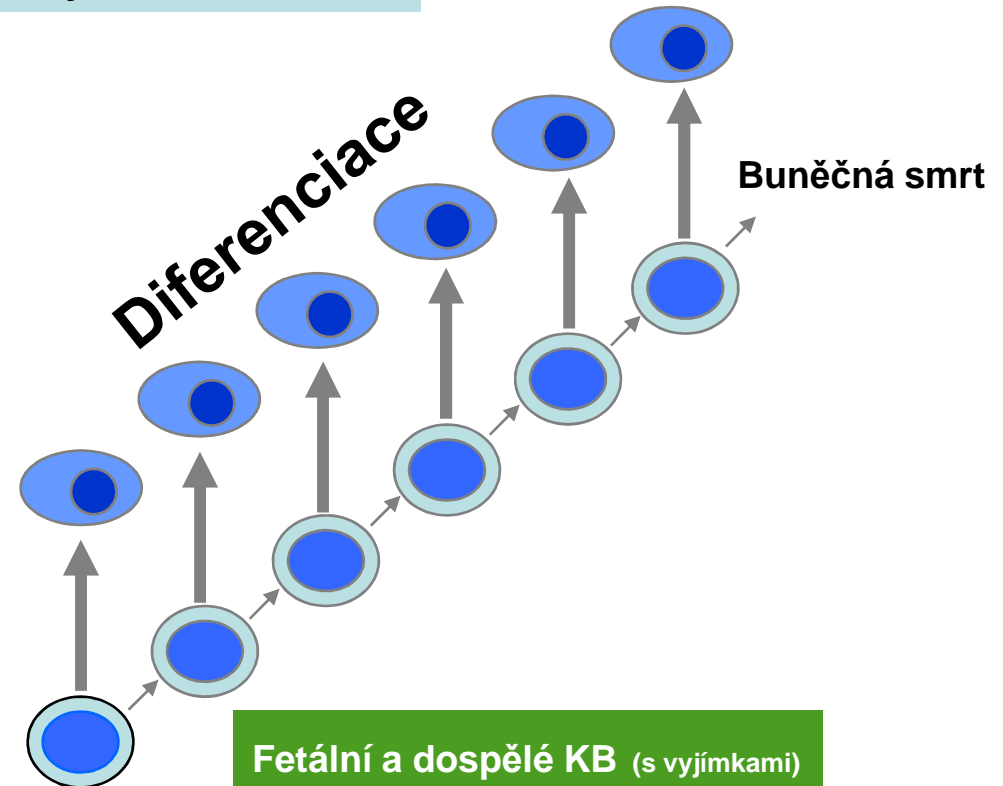
Sebeobnova = tzv. self-renewal; nejdůležitější vlastnost kmenových buněk; schopnost vytvořit identické dceřiné buňky

Symetrické dělení

Embryonální KB

Asymetrické dělení

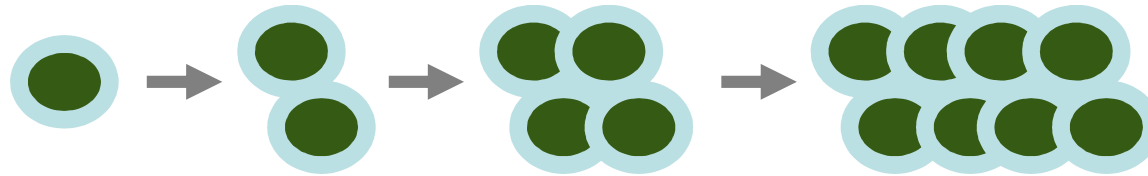

Fetální a dospělé KB (s výjimkami)

Kombinace obou mechanismů = neurální KB !!!

Kapacita KB replikovat se *in vivo* a *in vitro*

Replikační kapacita = počet zdvojení populace

IN VIVO

Embryonální KB
Dospělé KB

-v podmínkách *in vivo* neexistují !!!
-pravděpodobně po celý život (s výjimkami)

IN VITRO

Embryonální KB
Neurální KB
Dospělé KB

-neomezená
-neomezená (?)
-několik dělení

Pro srovnání

Somatické buňky
Transformované (nádorové) buňky

-??? nebo 0-50x
-neomezená

Diferenciační kapacita KB

totipotence → pluripotence → multipotence → oligopotence → unipotence

zygota

Embryonální KB

Hematopoetické KB

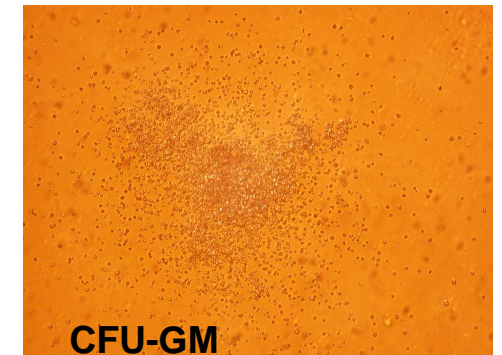
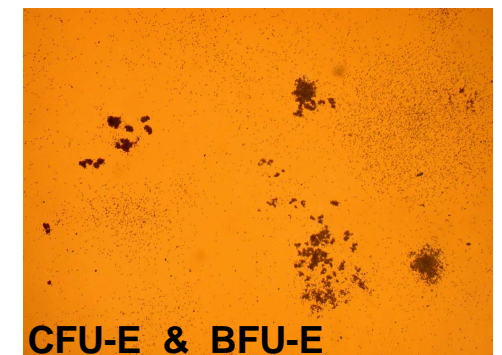
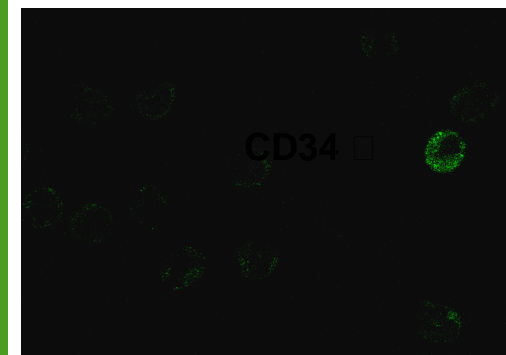
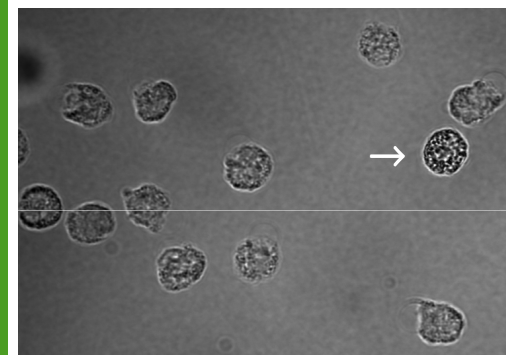
Gastrointestinální KB

KB prostaty

Nediferencované KB

Kolonie mnoha tisíc buněk

Neurony

Příklady

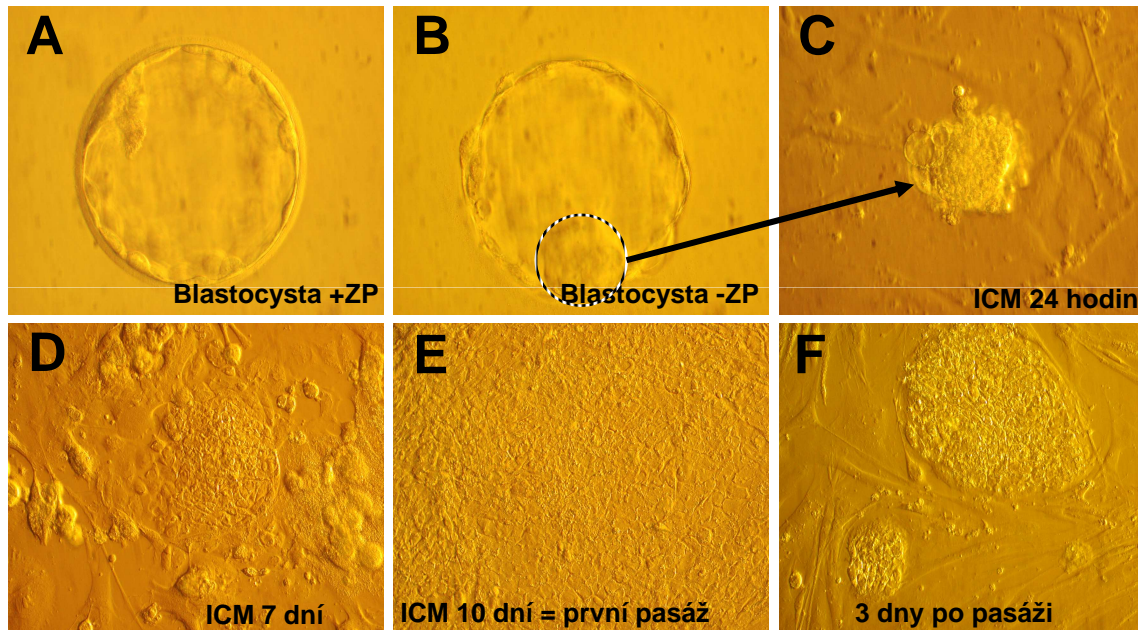
Linie KB - neomezený zdroj pluripotentních buněk

(“Dostupnost” kmenových buněk pro manipulace *in vitro*)

Příklady dospělých KB

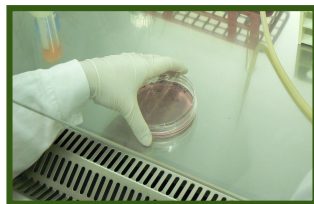
Embryonální KB

Hematopoetické KB

- „niche“ KB
- mobilizace KB
- buněčné třídění

CD34⁺
CD133⁺
c-kit⁺
HLA-DR⁻
CD38⁻
CD71⁻
CD45⁻

Schopnost růst a replikovat se *in vitro*

Buněčná linie !!!

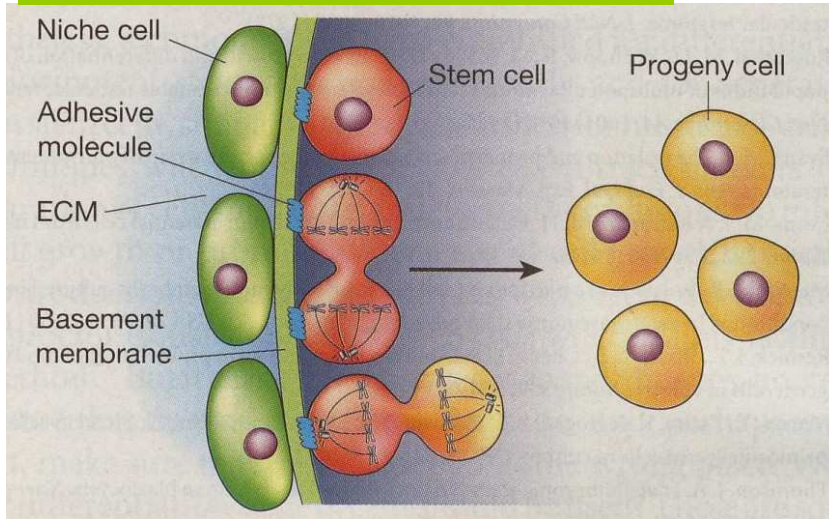
X

Buněčná subpopulace !!!

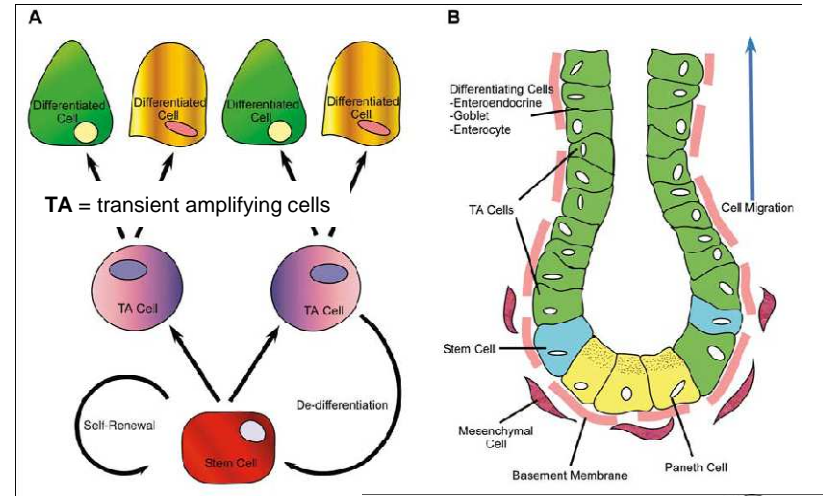
Budeme mít dostatek buněk pro terapeutické aplikace ?

Dospělé KB a jejich „niche“

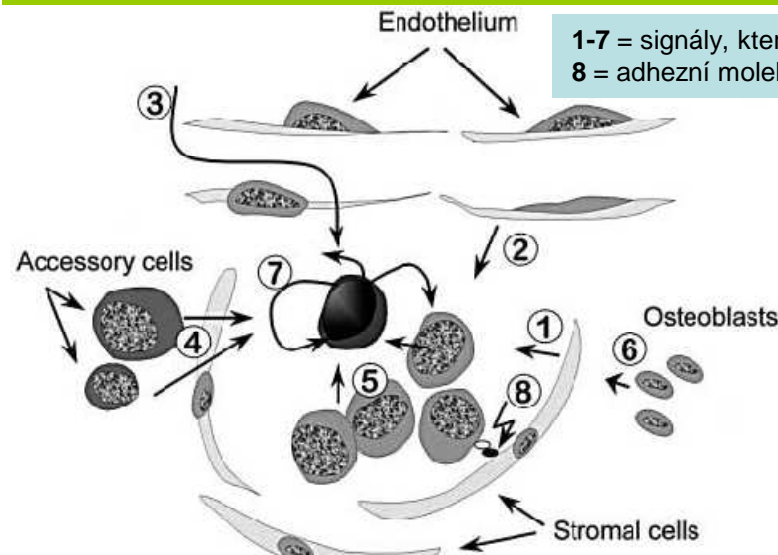
Obecná struktura a funkce „niche“

Hierarchie KB v jejich „niche“ (epiteliální GI KB)

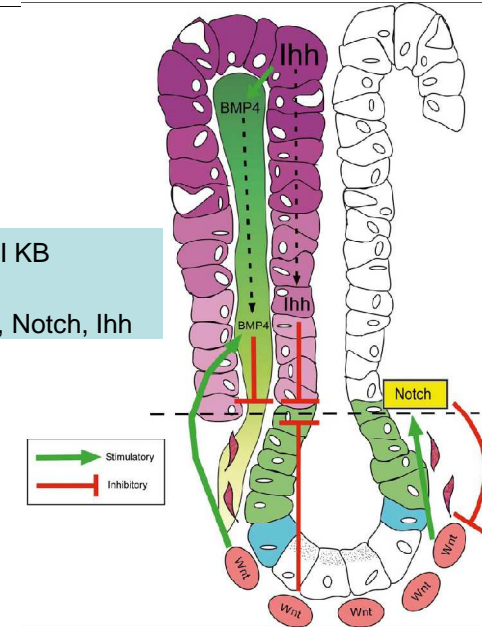

Hematopoietické KB jsou v kostní dřeni

1-7 = signály, které určují prostředí „niche“
8 = adhezní molekuly podporují přežívání KB

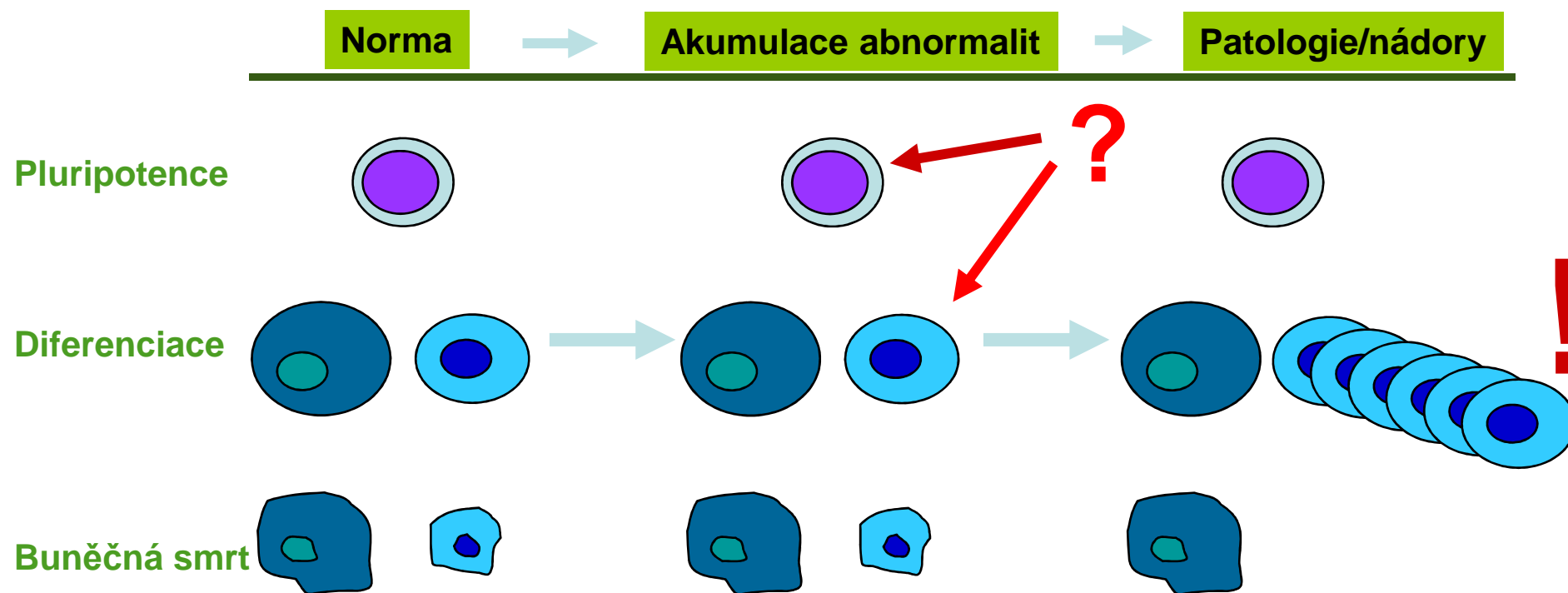
Signály, které definují „niche“ GI KB a regulují jejich proliferaci a diferenciaci - např. Wnt, BMP, Notch, Ihh

“Niche” je charakterizováno přítomností několika typů podpůrných buněk a mnoha signálními molekulami, které společně vytvářejí podmínky pro přežívání, případně diferenciaci KB

Proč je znalost biologie kmenových buněk mimořádně důležitá pro současnou medicínu?

- ❖ možnost manipulace s KB v podmínkách *in vitro*, kombinovaná s možností řídit jejich diferenciaci a množení, je nezbytná pro vývoj nových tzv. buněčných terapií !!!
- ❖ pochopení mechanismů, které řídí diferenciaci a množení normálních KB představuje s velkou pravděpodobností klíč k pochopení vzniku mnoha nádorových onemocnění !!!

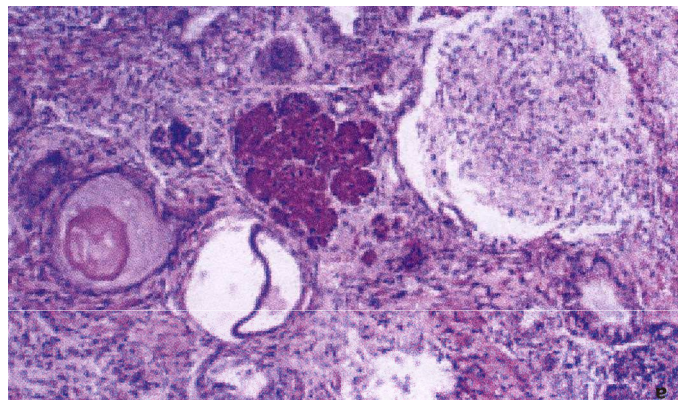
Historie objevů kmenových buněk (KB)

Od Prometha k...

- „Omnis cellula e cellula“ -Rudolf Virchow 1855
- Primitivní KB v krvi -1917
- „Kolonie-formující“ buňky v kostní dřeni -1961
- Embryonální karcinomové buňky -1974
- Myší embryonální KB -1981
- Dospělé KB ~1980 →
- Embryonální KB z lidských blastocyst -1998
- Indukované pluripotentní KB (tzv. iPS cells) - 2006

Kde můžeme nalézt počátky výzkumu embryonálních KB?

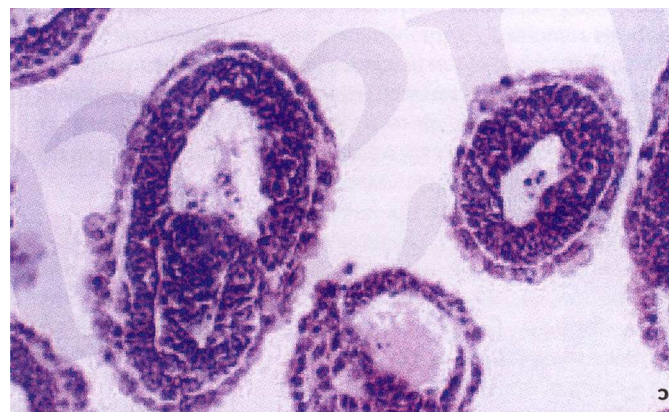

**Na začátku byly nádory
(teratomy/teratokarcinomy)**

**1954 – kmen myší 129 → přirozený vývoj
testikulárních teratokarcinomů
(Stevens & Little)**

Klíčový objev

**1964- teratokarcinomy obsahují
málo
početnou populaci buněk, které mají
kapacitu diferencovat do mnoha
buněčných typů
(Kleinsmith & Pierce)**

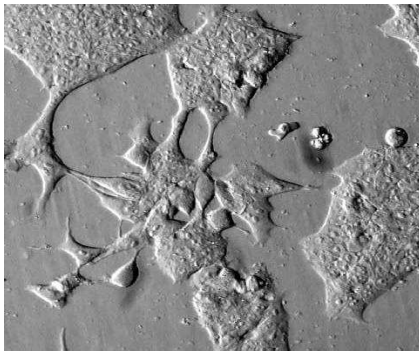
PLURIPOTENCE

Gail
Martin

Martin
Evans

Buňky získané z teratokarcinomů a udržované *in vitro* ukázaly další zajímavou vlastnost

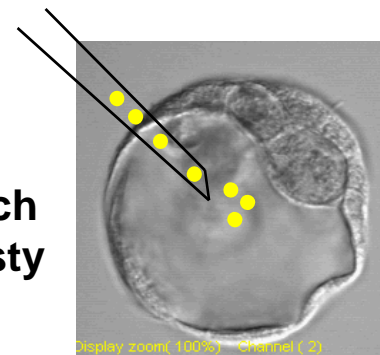
**Kontinuální proliferace bez
ztráty kapacity diferencovat - pluripotence**

1974 – buňky z teratokarcinomů jsou pluripotentní
i po dlouhodobém množení *in vitro*
(Gail Martin & Martin Evans)

→ **SEBEOBNOVA (SELF-RENEWAL)**

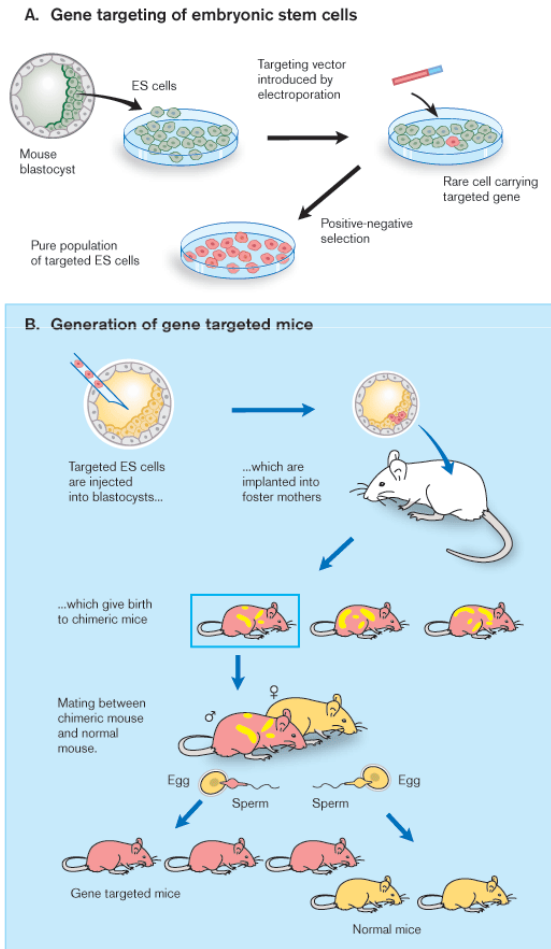
Jiný důkaz pro pluripotenci

1974 – po injekci teratokarcinomových
buněk do embrya ve stádiu blastocysty
vznikají chiméry
(Martin & Evans)

Nobelova cena za fyziologii a medicínu 2007

Vývoj technologií, které vedou k vytvoření tzv. knockout myši pomocí embryonálních KB, tj. možnost získání geneticky modifikovaných živých zvířat s požadovanými mutacemi ve všech buňkách

Sir Martin Evans

Mario R. Capecchi

Oliver Smithies

Lidské embryonální KB

(Thompson et al, 1998)

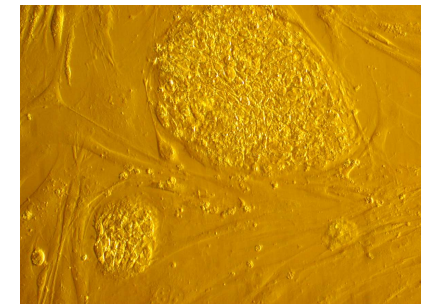
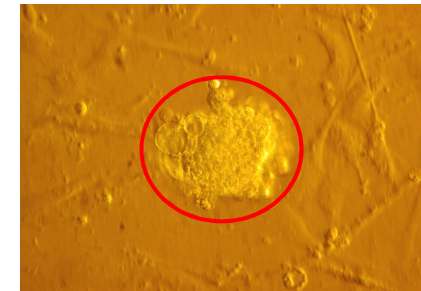
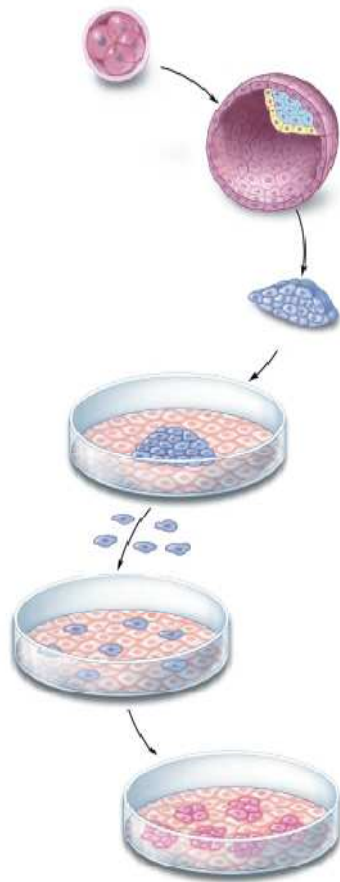
Zásadní krok k buněčným terapiím

Časné embryo ve stádiu blastocysty

Izolovaná vnitřní buněčná masa (epiblast)

Izolovaný epiblast po přenosu do
in vitro podmínek (+ výživná vrstva buněk + FGF2)

Kultivace a pasážování buněk pomocí enzymatické
nebo mechanické disagregace
kolonií (po neomezenou dobu)

Technologie získání lidských embryonálních KB

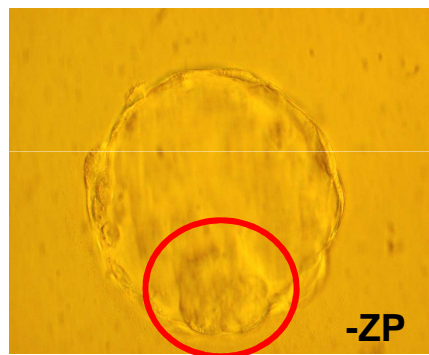

Časné embryo – blastocysta

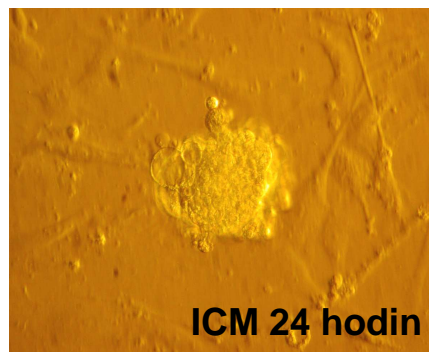
(člověk 4-5 dní /myš 3.5 dne)

- Darované pro výzkumné účely – informovaný souhlas
- Bez finanční kompenzace

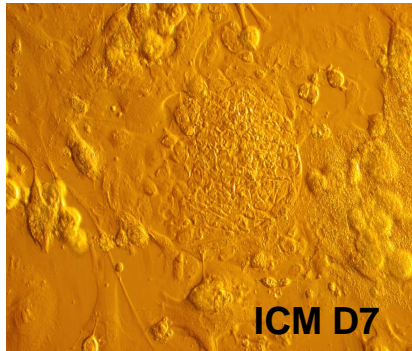
Blastocysta = trofektoderm + **ICM (epiblast)**

- Odstranění zona pellucida (pomocí enzymu pronázy)
- Izolace ICM technikou „imunochirurgie“
- Přenos ICM na podpůrnou vrstvu fibroblastů (CF-1)

- Kultivace v definovaných médiích (DMEM/F-12 s KO-SR + FGF-2)
- Pravděpodobné uchycení a růst ICM

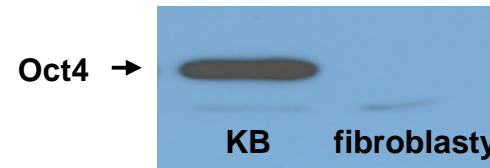
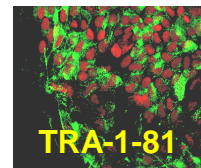
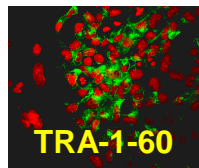
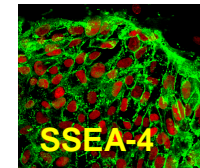
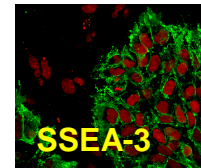
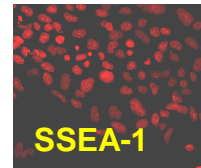
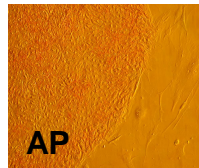
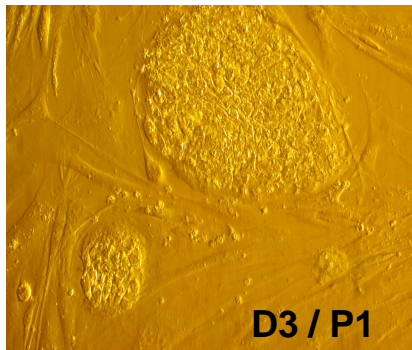

První známky růstu budoucích embryonálních KB

Několik prvních pasáží je kritických – mechanická disagregace

Detailní charakterizace linií KB je nezbytná

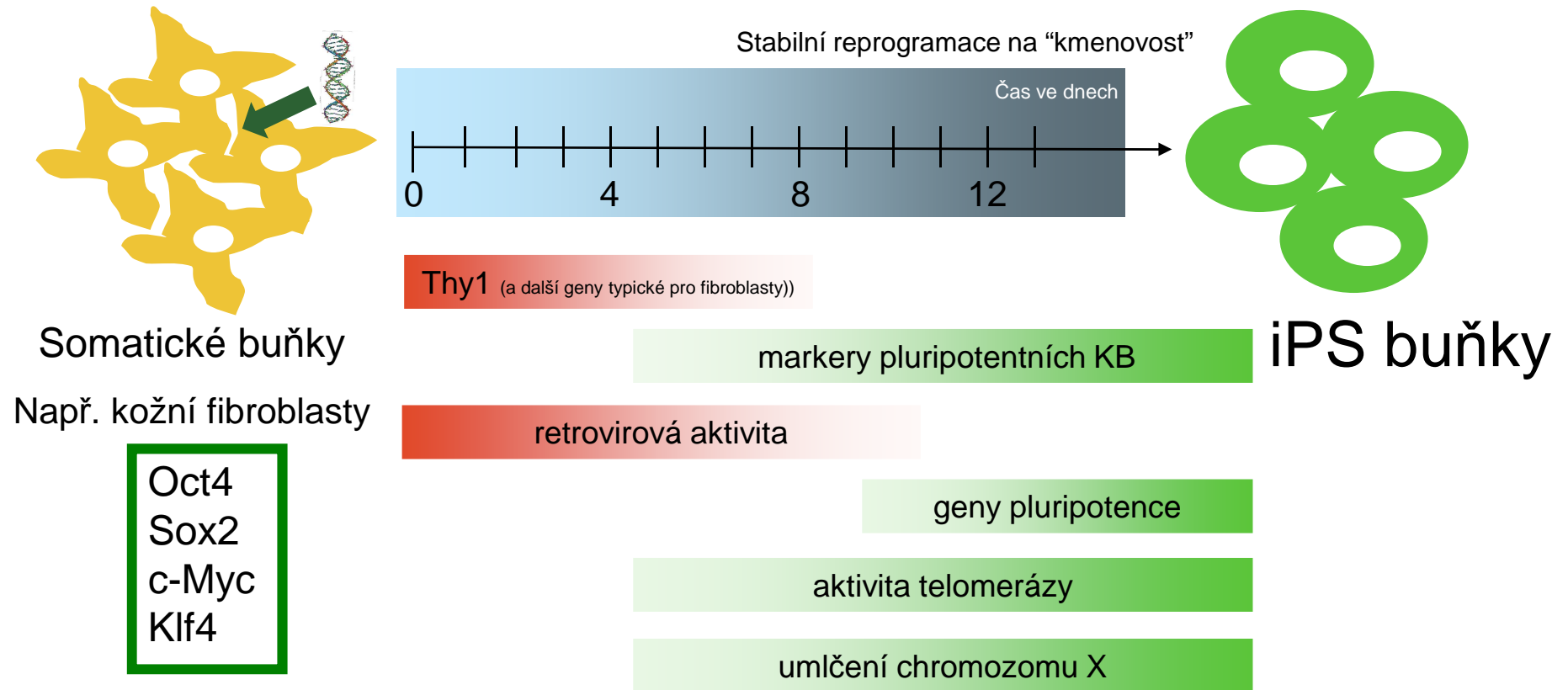

Indukované pluripotentní KB (Yamanaka 2006)

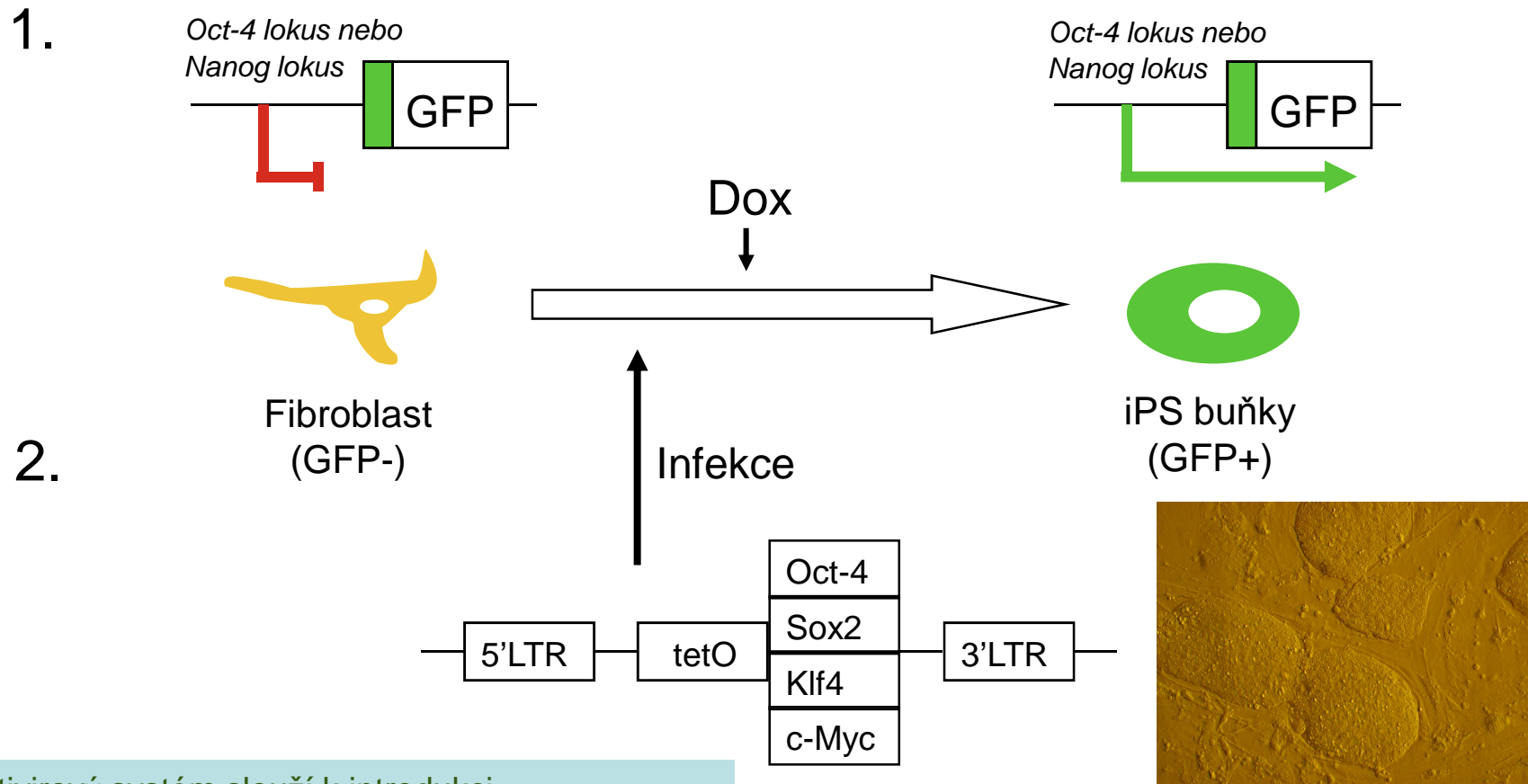

Alternativní zdroj pluripotence - **Indukované pluripotentní KB (iPS cells)**
- KB vytvořené ze somatických tj. diferencovaných buněk pomocí genetické metody

Kinetika reprogramace fibroblastů do pluripotentních KB - *relativně krátká cesta zpět*

Technologie derivace indukovaných pluripotentních KB pomocí indukovatelného lentivirového systému - dvoukrokový proces

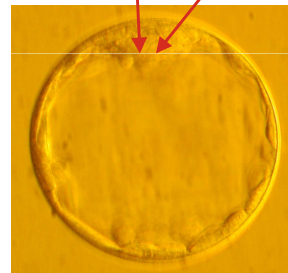
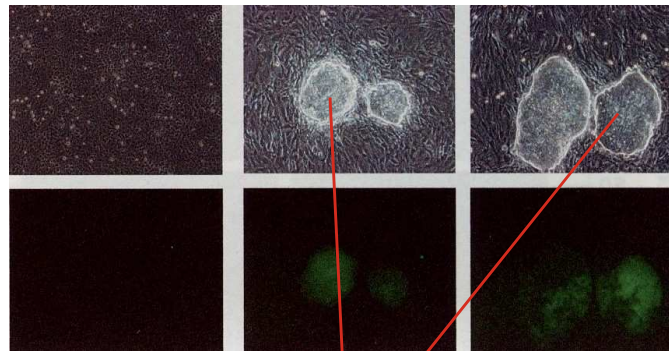

- Lentivirový systém slouží k introdukci genetické informace (TF) do diferencovaných buněk
- Transkripční faktory reprogramují diferencované buňky na „kmenovost“ se všemi vlastnostmi

GFP = Green Fluorescent Protein

“iPS cells make germ line chimeras”

Oct-4 GFP
fibroblasty Oct-4 GFP
iPS buňky Nanog GFP
iPS buňky

Tzv. injekční chiméry
(bílá a hnědá srst)

Nanog GFP iPS chiméra

Oct-4 GFP iPS chiméra

Použití KB: “From bench to bedside”

Téma pro výzkum

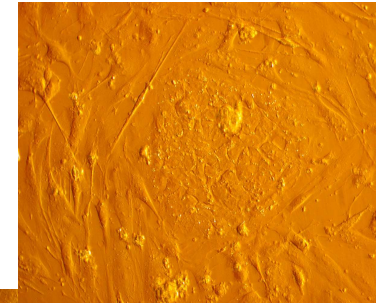
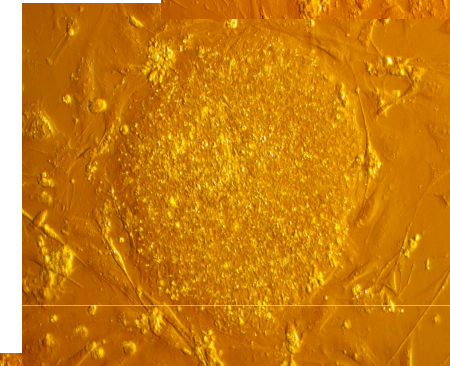
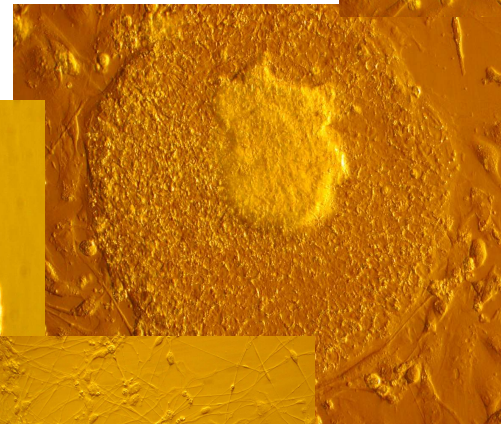
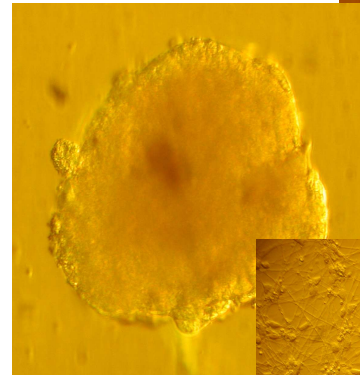
- Mechanismus sebeobnovy KB
- Mechanismus diferenciacce a zastavení diferenciacce - nádorové paradigma
- Mechanismus dělení buněk a regulací buněčného cyklu
- Vznik genomických abnormalit se vztahem k nádorům
- Mechanismus časného vývoje člověka

Budoucnost biomedicíny

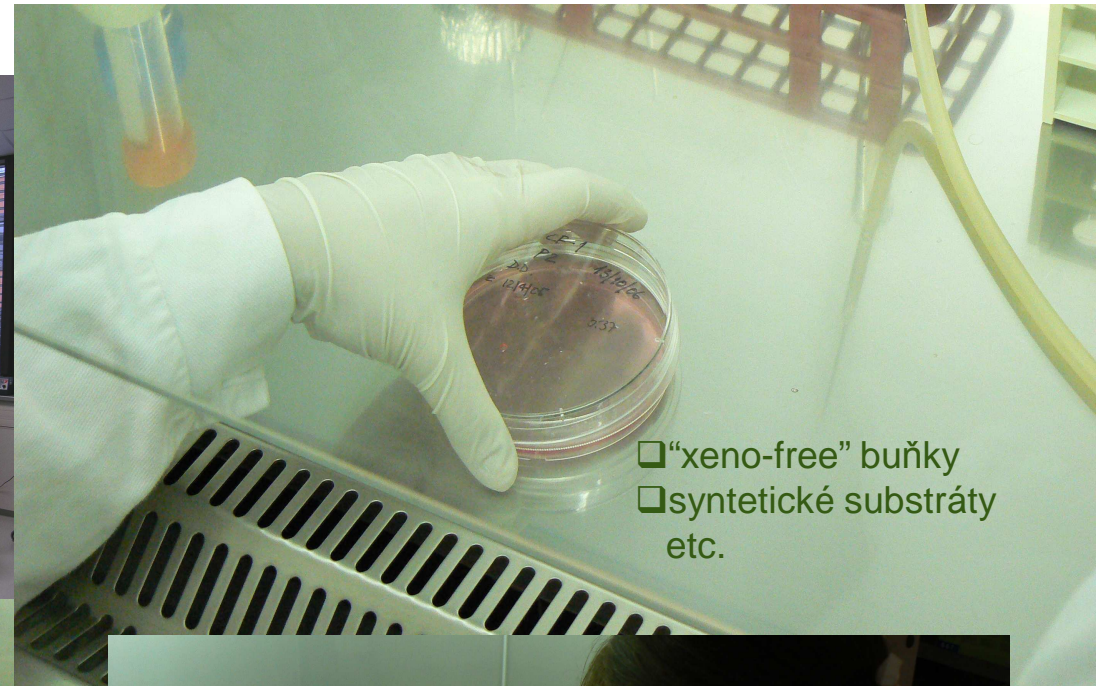
- Buněčná terapie
- Modely nemocí
- Vývoj léčiv
- Testování toxicity

Současné pokroky v diferenciaci lidských embryonálních KB - biologické modely a aplikace

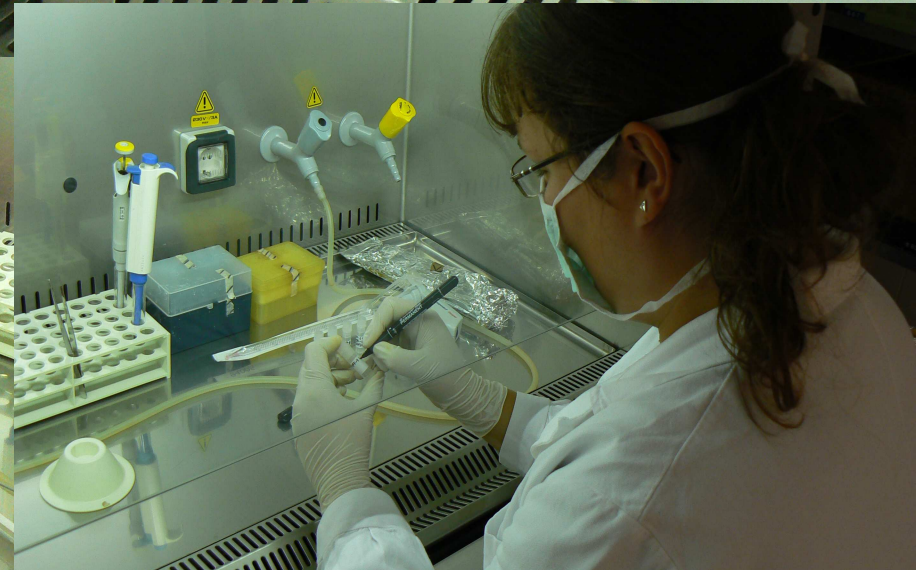
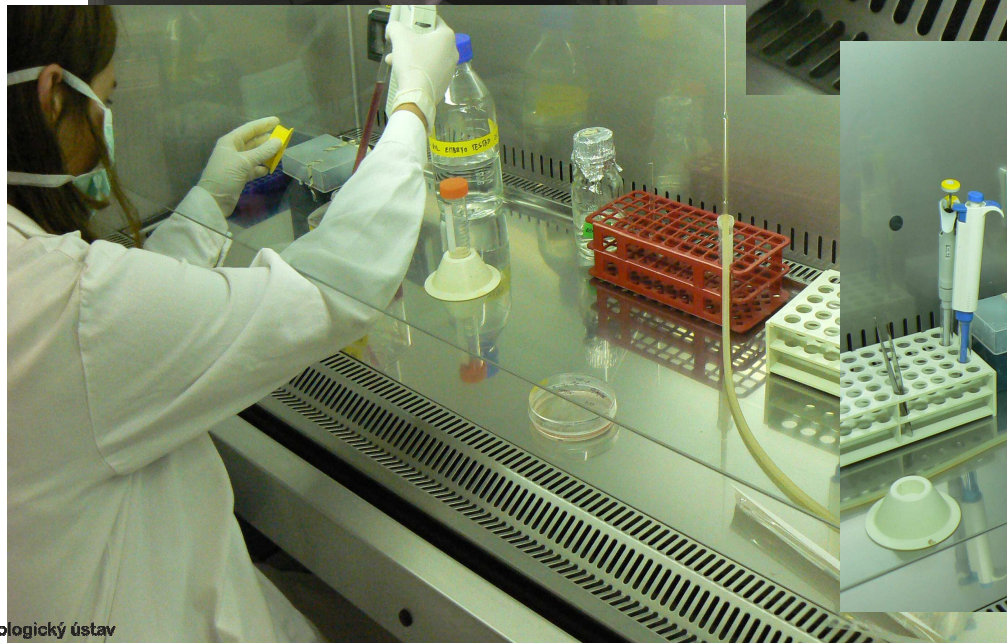
- Neurony, astrocyty, oligodendrocyty
- Kardiomyocyty
- Insulin-produkující pankreatické buňky
- Krevní buňky
- Imunokompetentní buňky
- Endoteliální buňky
- Buňky trofoblastu
- Respiratorní buňky
- Osteoblasty
- Hepatocyty
- Melanocyty
- Buňky prostaty
- Zárůdečné buňky

Good Manufacturing Practices (GMP) a „clinical grade“ buňky

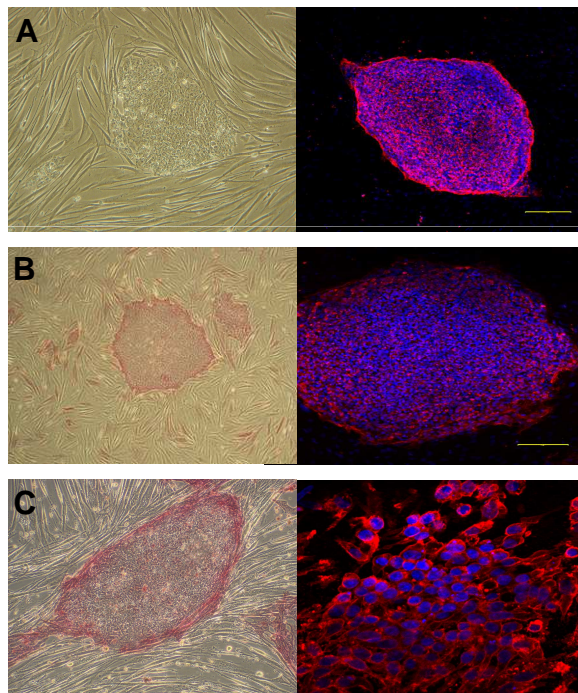
- ❑ “xeno-free” buňky
- ❑ syntetické substráty etc.

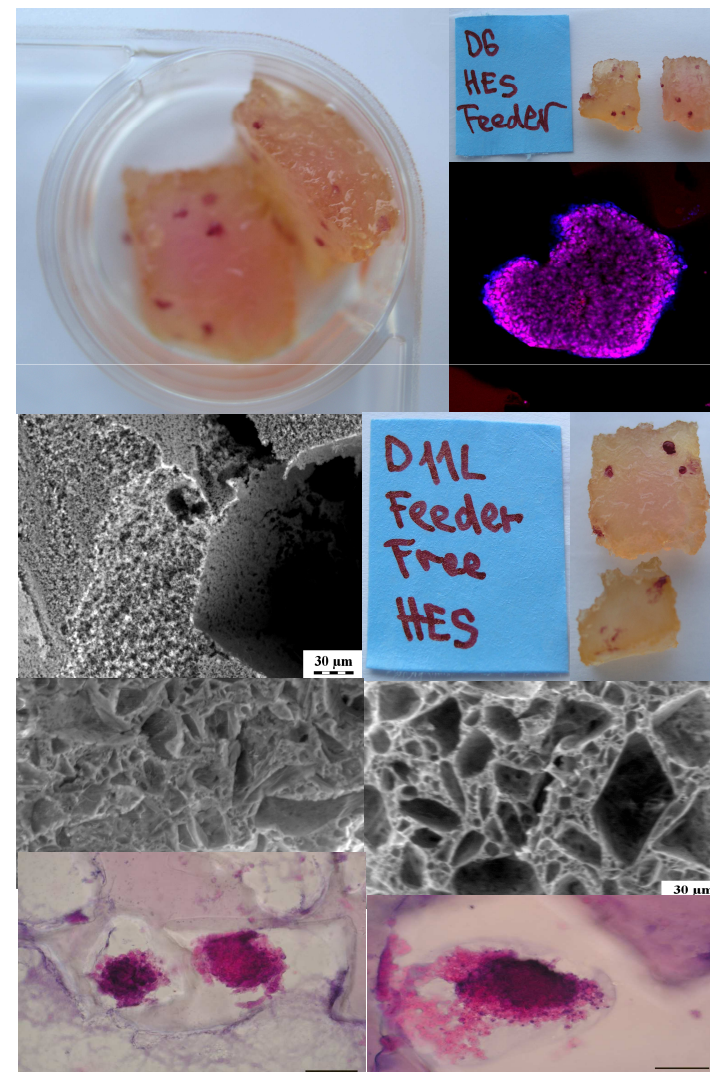
Definované “xeno-free” kultivační podmínky - vývoj pro budoucí buněčné terapie

Humanizované kultivační podmínky

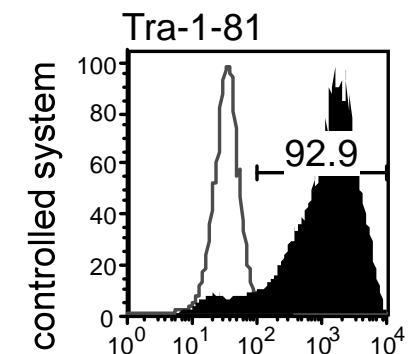
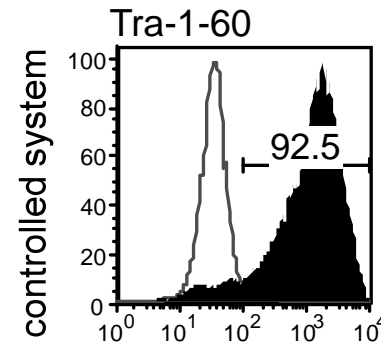
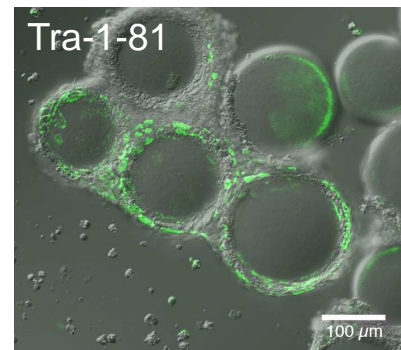
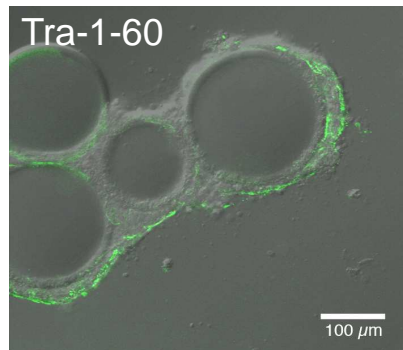
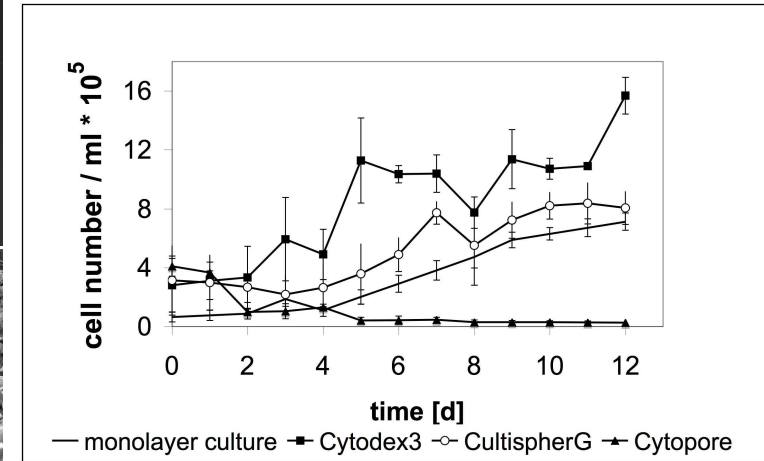
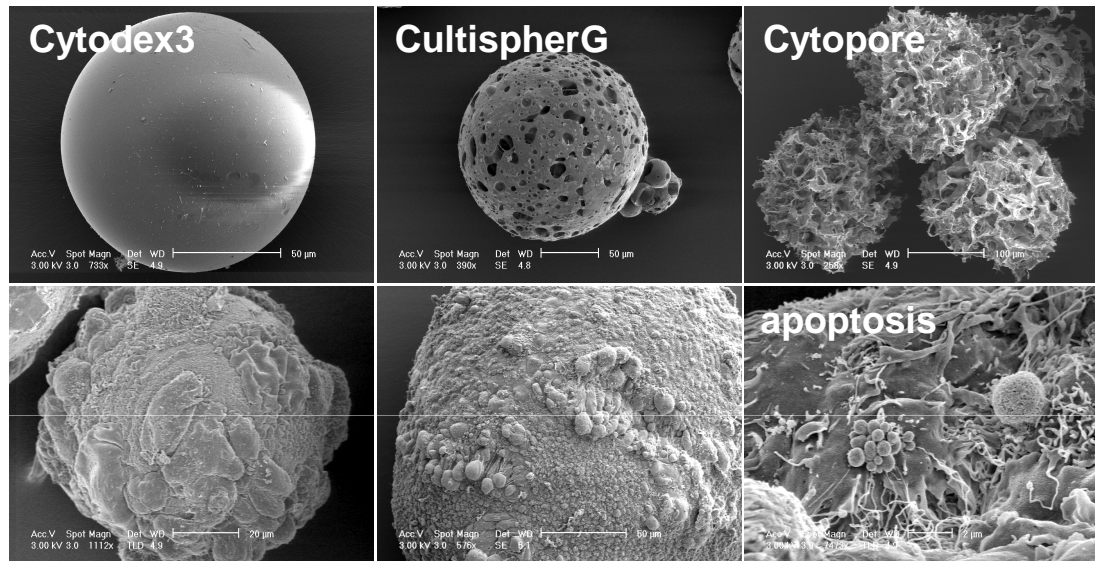
- Lidské substráty/fibroblasty (A, B)
- Chemicky definované média (C)

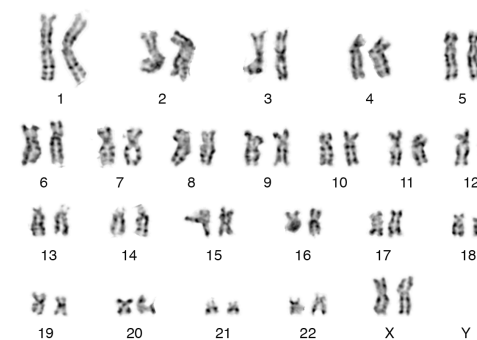
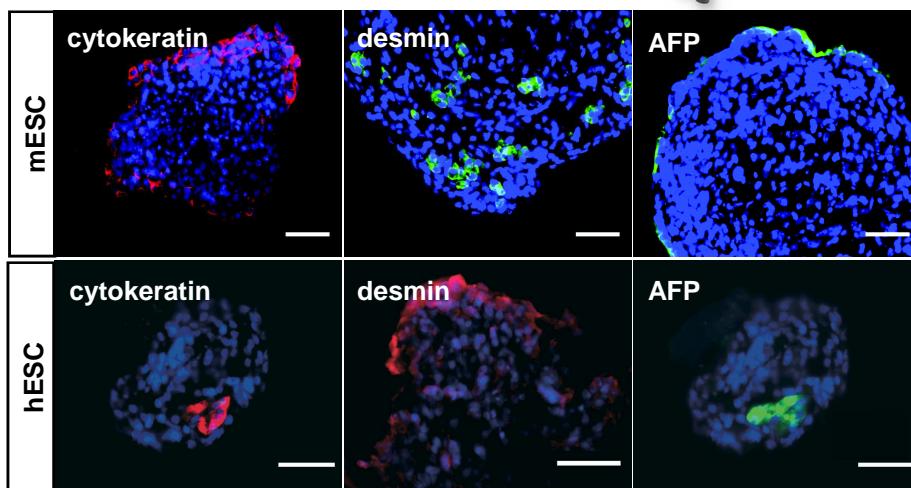
Hydrogely mohou sloužit jako nosiče nebo matrice pro kmenové buňky a jejich diferencované deriváty

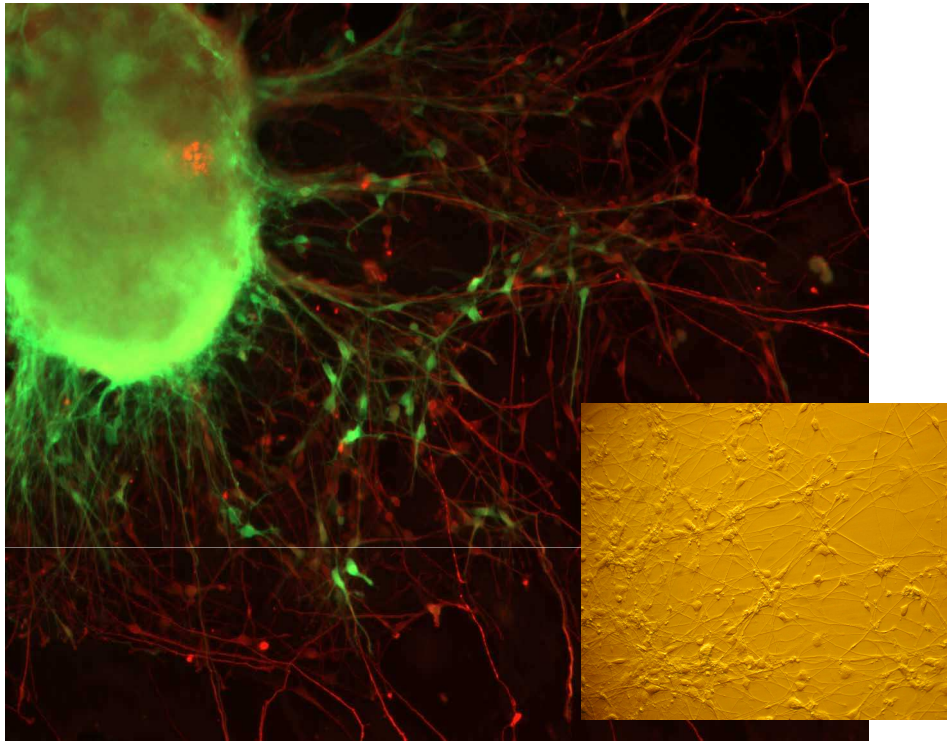
Kultivace lidských embryonálních KB na korpuskulárních mikronosičích v suspenzi - možná cesta efektivní propagace?

Cell^{host} systém pro automatizovanou kultivaci lidských embryonálních KB

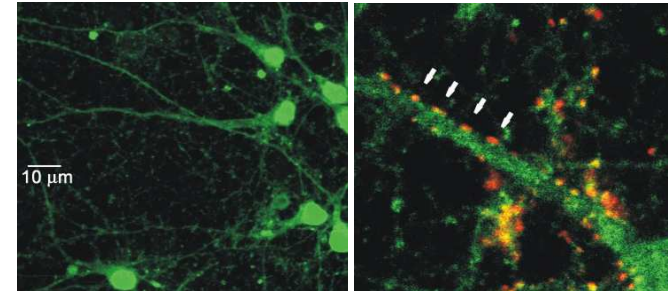

Vývoj terapeutických protokolů s lidskými embryonálními KB

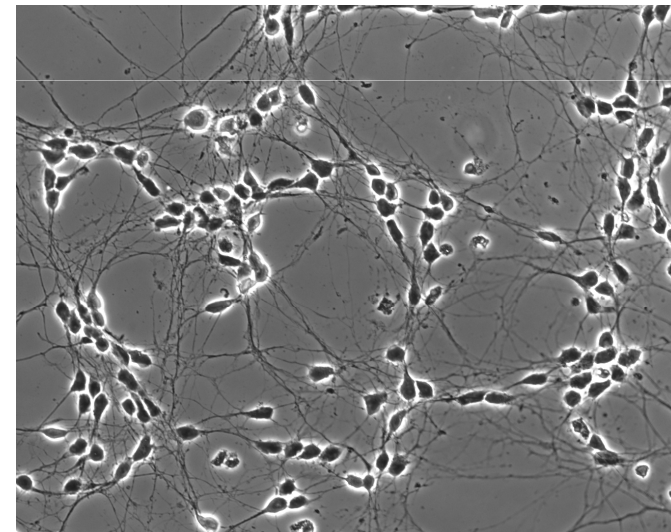

Příklad 1: Transplantace dopaminergních neuronů do krysích mozků (model Parkinsonovi nemoci)

- integrace neuronů do poškozené tkáně
- produkce dopaminu
- znovuobnovení funkcí
- vývoj nádorů (?) !!!

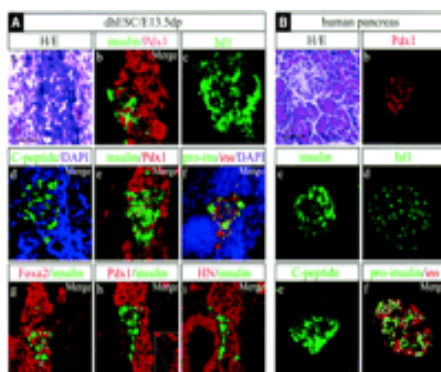
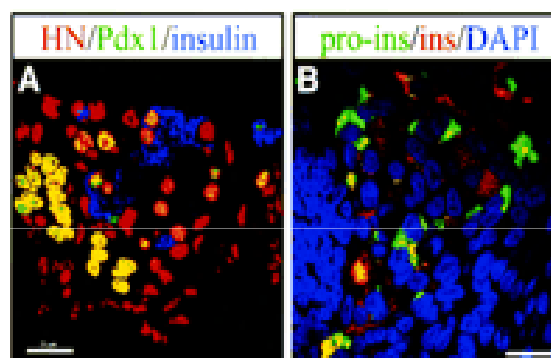
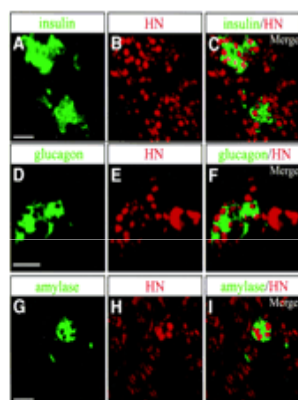
Neurony získané diferenciací lidských embryonálních KB vytvářejí normální synaptické spoje.

Problematické je získání 100% populace neuronů pro terapeutické aplikace. Stejný problém existuje i v jiných případech cílených diferenciací.

Vývoj terapeutických protokolů s lidskými embryonálními KB

Příklad 2: Transplantace pankreatických a endokrinních progenitorů u myších modelů

-integrace progenitorů do tkáně

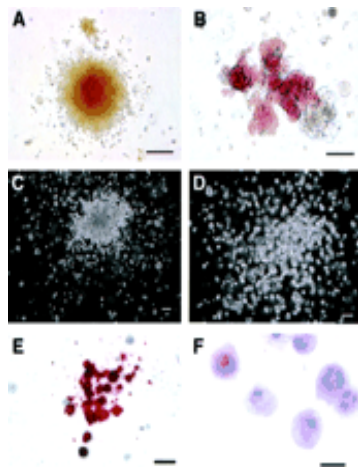
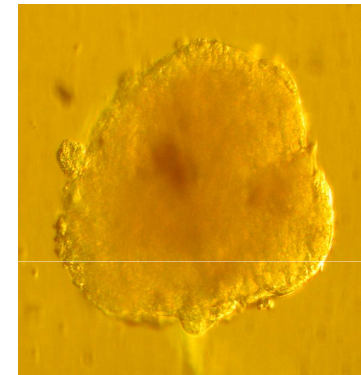
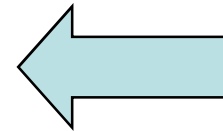
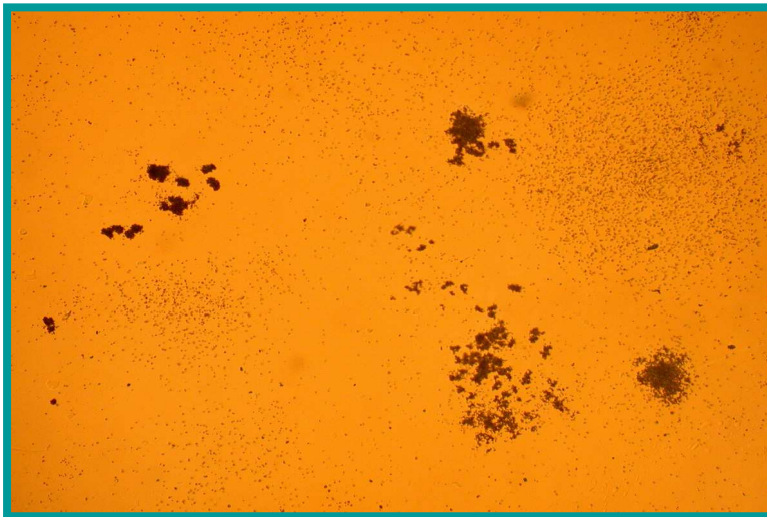
-přeměna na sekreční β eta buňky

-syntéza pro-inzulinu a C peptidu

-nutnost současné transplantace „instruktivních“ buněk !!!

Vývoj terapeutických protokolů s lidskými embryonálními KB

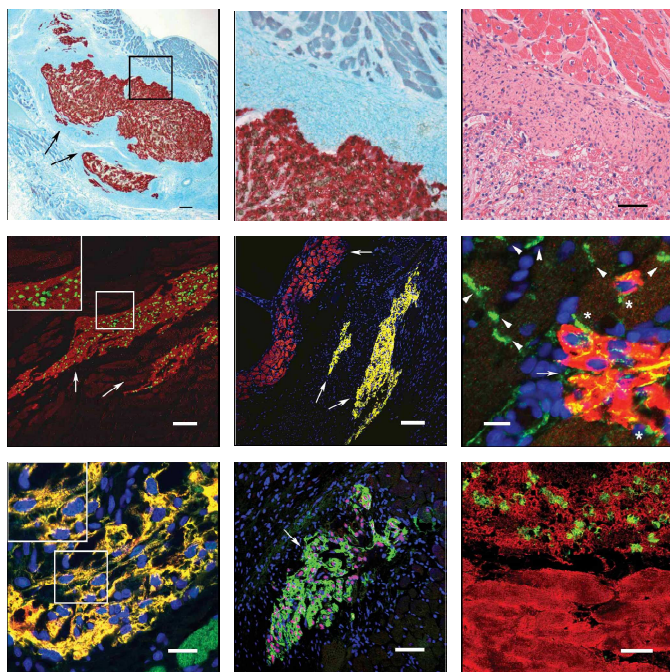
Příklad 3: Dlouhodobá hematopoetická repopulace u ozářených myší a ovcí

- nízká účinnost diferenciace *in vitro*
- CD34+ a CD45+ buňky osídlují kostní dřeň
- CD34+ a CD45+ buňky dlouhodobě přežívají a množí se v kostní dřeni
- jednou transplantované hematopoetické buňky mohou být opakovaně transplantovány
- hlavní bariéru tvoří NK buňky příjemce !!!

Vývoj terapeutických protokolů s lidskými embryonálními KB

Příklad 4: Transplantace kardiomyocytů do krysího srdce s infarktem myokardu

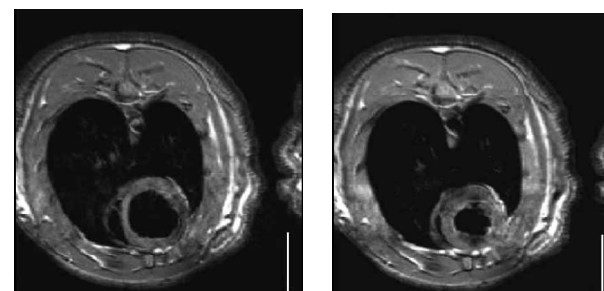
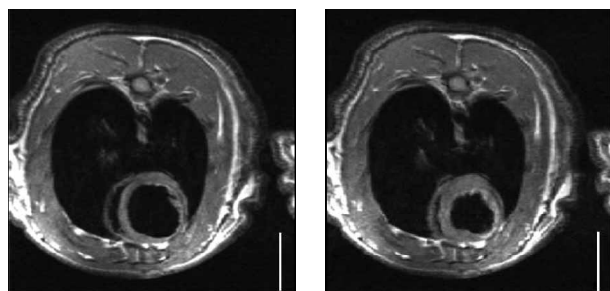

- "tepající" kardiomyocyty mohou být derivovány z lidských embryonálních kmenových buněk ve velkých množstvích

- buňky se dobře zabudovávají do ischemické tkáně a obnovují kontrakce srdečního svalu

- buňky reagují na vnější stimuly stejně jako původní "zdravé" buňky

- problém vazivové, tzv. ischemické jizvy?

Definice I.

- **Embryonální KB** jsou buňky embryonálního původu se schopností sebeobnovy, multiliniové diferenciaci *in vitro* a *in vivo*, klonogenní kapacitou, normálním karyotypem, dostatečnou proliferační kapacitou *in vitro* v definovaných podmínkách a schopností hlubokého zamrazení a rozmrazení bez výrazné ztráty životaschopnosti. Kombinace těchto vlastností je nazývána “kmenovostí” (stemness).

Definice II.

- **Dospělé KP** jsou buňky s klonálním potenciálem, které jsou za fyziologických podmínek přítomné v různých orgánech a tkáních, sebeobnovují se, a průběžně, nebo když dostanou vnější signál, začínají diferencovat a vytvářejí funkčně specializované buňky potřebné k regeneraci orgánů a tkání.

Definice III.

- **Indukované pluripotentní buňky** (tzv. induced pluripotent stem cells; iPS cells) jsou buňky vytvořené z dospělých diferencovaných buněk (tj. somatických buněk) pomocí „jednoduché“ metody - geny kódující několik (2-4) transkripčních faktorů jsou klonovány do virového vektoru a jednoduchým přidáním takových vektorů do *in vitro* kultury somatických buněk (např. fibroblastů) dojde za určitých podmínek k „reprogramaci“ buněk do pluripotentního embryonálního stavu.

Co víme o kmenových buňkách?

